

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Marie Talašová

Neplatnost souhlasného prohlášení otcovství dle § 782 zákona č. 89/2012 Sb., občanský
zákoník

Diplomová práce

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Neplatnost souhlasného prohlášení otcovství dle § 782 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 91.084 znaků včetně mezer.

V Provodově dne 7. 4. 2023

Marie Talašová

Na tomto místě bych chtěla poděkovat své vedoucí diplomové práce JUDr. Renátě Šínové, Ph.D., za odborné vedení mé diplomové práce, pomoc a cenné rady, které mi vždy rychle a ochotně poskytla.

Seznam použitých zkratk

BGB	das Bürgerliche Gesetzbuch
BGH	německý nejvyšší spolkový soud
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EU	Evropská unie
LZPS	usnesení č. 2/1993 Sb., usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky
MatZ	zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů
ObZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ 1950	zákon č. 142/1950 Sb., občanský soudní řád
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZO	obecný zákoník občanský
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
Úmluva	sdělení č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů
ZOR	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
ZPR	zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném
ZZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Obsah

Úvod	6
1. Rodičovství.....	8
1.1. Vývoj české právní úpravy	10
1.2. Současná právní úprava	13
2. Souhlasné prohlášení otcovství jako zvláštní projev vůle	14
2.1. Formální průběh souhlasného prohlášení	16
2.2. Vady souhlasného prohlášení	17
2.3. Německá právní úprava	18
3. Nenaplnění předpokladů dle § 779 až 781 OZ	21
3.1. § 779 OZ.....	21
3.2. § 780 OZ.....	22
3.3. § 781 OZ.....	24
4. Neplatnost souhlasného prohlášení	27
4.1. Relativní neplatnost	27
4.2. Absolutní neplatnost a zdánlivost.....	30
5. Řízení o určení neplatnosti souhlasného prohlášení otcovství	34
6. Trestněprávní důsledky učinění nepravdivého souhlasného prohlášení rodičů ...	36
Závěr	40
Bibliografie.....	43
Abstrakt	46
Abstract.....	47
Klíčová slova	48
Key words.....	49

Úvod

Předmětem diplomové práce je posouzení, kdy je možné hovořit o neplatnosti souhlasného prohlášení otcovství dle ustanovení § 782 OZ. Téma práce bylo zvoleno s ohledem na jeho aktuálnost a problematičnost. Ustanovení § 782 OZ vzniklo za účelem odstranění veškerých pochybností, které vyvolávala nejasná předchozí právní povaha souhlasného prohlášení otcovství. Z předchozí právní úpravy nebylo zřejmé, zda na souhlasné prohlášení otcovství lze aplikovat obecné předpisy o právním jednání, či nikoliv.¹ K vyjasnění této problematiky mělo přispět zavedení § 782 OZ. Zákonodárce při jeho tvorbě opomněl upravit řadu souvisejících otázek, které budou předmětem této diplomové práce.

Cílem diplomové práce je analyzovat současnou právní úpravu v oblasti neplatnosti souhlasného prohlášení otcovství. Výzkumné otázky jsou následující: S využitím srovnání historické právní úpravy a současné právní úpravy a dále relevantní judikatury analyzovat názory na výklad ustanovení § 782 OZ tak, aby bylo možné zhodnotit, kdy skutečně lze hovořit o neplatnosti souhlasného prohlášení otcovství § 782 OZ, a dále pak analyzovat, v jakém řízení lze uplatnit neplatnost souhlasného prohlášení otcovství.

Tato práce je rozdělena do šesti kapitol. První kapitola obsahuje obecný úvod do problematiky, vymezení pojmu rodičovství, historický vývoj právní úpravy neplatnosti souhlasného prohlášení až do současnosti a s tím související rozdílné názory v průběhu let na danou problematiku. Druhá kapitola se věnuje souhlasnému prohlášení jako takovému, jeho obsahovým náležitostem včetně formálního procesu. Součástí kapitoly jsou i vady souhlasného prohlášení, které mohou způsobit následky, jež jsou podrobně rozebrány v následujících kapitolách. Dále druhá kapitola pro porovnání obsahuje úpravu souhlasného prohlášení v německé právní úpravě.

Třetí kapitola se věnuje nenaplnění jednotlivých předpokladů, které jsou stanoveny v ustanoveních § 779 až 781 OZ. Čtvrtá kapitola upravuje neplatnost souhlasného prohlášení otcovství, poněvadž zákonodárce při tvorbě ustanovení nestanovil, jakou neplatnost má na mysli, zda se jedná o neplatnost absolutní či relativní. Pátá kapitola se věnuje otázce, v jakém řízení se lze neplatnosti souhlasného prohlášení dovolat, tj. vymezuje, zda je možné vést řízení o neplatnosti souhlasného prohlášení sporné povahy nebo má být neplatnost uplatněna v rámci řízení o popření otcovství, jak již bylo činěno dříve. Poslední, šestá kapitola upravuje

¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

trestněprávní problematiku, která souvisí se souhlasným prohlášením, které vědomě učinil muž, jež není biologickým otcem dítěte.

Při výkladu zákonných ustanovení věnujících se neplatnosti souhlasného prohlášení otcovství je v práci využívána zejména interpretace právních norem. V práci je využíván jazykový výklad. Především je však použit výklad objektivně teleologický, jelikož smysl a účel právních norem je nutné považovat za rozhodující. Základním cílem práce tak je poskytnout výklad vybraných ustanovení *de lege lata*.

Obecně lze konstatovat, že k problematice otcovství či konkrétně k jednotlivým domněnkám otcovství je zpracováno značné množství literatury, zejména komentářů, monografií, odborných článků či judikatury. Avšak publikací, které by se věnovaly neplatnosti souhlasného prohlášení otcovství jako celku, mnoho není. Většinou je neplatnost řešena v řadě odborných článků velmi okrajově. Ve své diplomové práci jsem vycházela zejména z příslušných ustanovení právních předpisů, a to zejména z OZ, ZZŘS, OSŘ. Velmi stěžejním pro mě byla při psaní diplomové práce komentářová literatura a odborné články, které sloužily k seznámení a výkladu s danou problematikou. Pro výklad odborných a teoretických pojmů jsem vycházela zejména z odborné literatury a monografie. Stěžejní v řadě otázek pro mě byla bohatá judikatura Nejvyššího soudu.

Práce je zpracována ke stavu právní úpravy ke dni 7. 4. 2023.

1. Rodičovství

Pojem rodičovství lze definovat jako právně relevantní vztah mezi dítětem a rodiči. Historicky nebyl pojem rodičovství rozlišován do více kategorií, tudíž se bral jako celek, kdy byl propojen poměr biologický a právní. Literatura jej znala a označovala pouze jako pojem právní, který zakládal status, role, práva a povinnosti mezi nimi.² Již ustanovení § 137 OZO upravovalo, že vzniká nový právní poměr po narození dítěte mezi manželskými rodiči a dětmi.³

S postupným vývojem vědy a s tím spojeným rozvojem umělého oplodnění bylo potřeba začít rozlišovat rodičovství právní a rodičovství biologické jako dvě samostatné kategorie.⁴ Nyní rozlišujeme formu právního, biologického a sociálního rodičovství.⁵

„*Biologickým rodičovstvím označujeme genetický původ dítěte.*“⁶ Biologické rodičovství vzniká z biologického, respektive z genetického původu dítěte. Vlivem moderní doby zejména v oboru umělého oplodnění je nutné začít rozlišovat i mezi pojmy biologického a genetického rodičovství. Jedná se o situaci, kdy dojde k umělému oplodnění ženy a za pomoci využití gamety ženy B. Gameta je označení pro pohlavní buňku. Biologickou matkou se stane žena A, která dítě porodila, a genetickou matkou je žena B, která poskytla vajíčko k umělému oplodnění.⁷

Právní rodičovství nám vymezuje právní řád, který definuje status dítěte a kdo je považován za legální matku a otce dítěte.⁸ Pokud právní úprava zmiňuje pojem rodič, hovoří o právním rodiči, který je nositelem práv a povinností.⁹ Právní úprava rodičovství je kogentní povahy.

Sociální rodičovství vzniká na základě společných vazeb a soužití rodičů s dítětem.¹⁰ Sociální rodič fakticky vykonává svoji rodičovskou odpovědnost vůči dítěti, pečuje

² ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975.* 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 848.

³ SEDLÁČEK, Jaromír in ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému Obecnému zákoníku Občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi – Díl I.*, 1.vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 813-822.

⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975.* 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 848.

⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta in ŠÍNOVÁ, Renáta, KAPITÁN, Zdeněk a kol. *Rodina v mezinárodních souvislostech.* Praha: Leges, 2019, s. 208.

⁶ Tamtéž.

⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta in ŠÍNOVÁ, Renáta, KAPITÁN, Zdeněk a kol. *Rodina v mezinárodních souvislostech.* Praha: Leges, 2019, s. 209.

⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975.* 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 849.

⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta in ŠÍNOVÁ, Renáta, KAPITÁN, Zdeněk a kol. *Rodina v mezinárodních souvislostech.* Praha: Leges, 2019, s. 208.

¹⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta in ŠÍNOVÁ, Renáta, KAPITÁN, Zdeněk a kol. *Rodina v mezinárodních souvislostech.* Praha: Leges, 2019, s. 210.

o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.¹¹ Přitom nemusí být jeho rodičem právním.

Optimální a žádanou variantou je případ, kdy je biologické, právní a sociální rodičovství v souladu. Každé dítě má právo na rodinný život, z článku 7 Úmluvy vyplývá, že každé dítě má od narození, pokud je to alespoň trochu možné, právo znát svůj původ a právo na péči přímo svých genetických rodičů a vše má být činěno v nejlepším zájmu dítěte.¹²

Za matku dítěte je na základě právního řádu dle ustanovení § 775 OZ považována žena, která dítě porodila, tudíž materství je spojeno s objektivně zjiitelnou okolností porodem. Otcovství dítěte se v českém právním řádu staví na systému dvou právních domněnek a soudním rozhodnutí, jehož vydání napomáhá třetí domněnka. První domněnka vyplývá z § 776 OZ, kdy za otce je považován manžel matky, která dítě porodila. Druhá domněnka je založena na prohlášení muže, který se dobrovolně k dítěti přihlásil tzv. formou souhlasného prohlášení rodičů, které musel učinit společně s matkou dítěte, a pod třetí domněnku spadá muž, který s ženou souložil v době rozhodné. Dále můžeme hovořit o tzv. první a půlté domněnce otcovství v případě umělého oplodnění neprovdané matky. Jednotlivá aplikace domněnky je vždy založena na nemožnosti provedení předcházející domněnky.¹³

Ustanovení § 779 odst. 1 OZ definuje druhou domněnku otcovství za pomoci souhlasného prohlášení otcovství. Dle § 779 OZ, pokud nedojde k určení otcovství podle první nebo první a půlté domněnky na základě ustanovení § 776, 777 nebo 778 OZ, se za otce dítěte považuje muž, který učinil osobně souhlasné prohlášení rodičovství společně s matkou dítěte, a to buď před soudem či matričním úřadem. Souhlasné prohlášení rodičů lze učinit i k dítěti, které v okamžiku prohlášení je pouze počato, nikoliv narozeno. Aplikace druhé domněnky je tedy vyloučena v okamžiku, kdy lze aplikovat ustanovení § 776 OZ, protože otcovství bude svědčit ve prospěch manžela matky, dále dle § 778 OZ, pokud bylo dítě, které porodila neprovdaná matka, počato umělým oplodněním. Ustanovení § 777 OZ lze považovat za *lex specialis* k druhé domněnce otcovství, jelikož je jeho součástí také souhlasné prohlášení rodičů, ale vztahuje na specifické situace, kdy je manželství pravomocně rozvedeno či bylo prohlášeno za neplatné.¹⁴

¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010.

¹² Sdělení č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů, čl.7.

¹³ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975*. 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 852.

¹⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975*. 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 897.

1.1. Vývoj české právní úpravy

V Československu byl až do roku 1950 platný a účinný OZO, který výrazně rozlišoval mezi manželskými dětmi, které upravovala ustanovení § 137-154 OZO, a nemanželskými dětmi, na které se vztahovala až následující ustanovení § 155–171 OZO.¹⁵

V OZO se nejprve objevil samotný pojem uznání otcovství k nemanželskému dítěti, a to již v ustanovení § 164 OZO, jednalo se pouze o jednostranné uznání otcovství muže vůči dítěti před matrikářem. Následně na OZO navázal s účinností od 1. 1. 1950 ZPR, který již na rozdíl od předchozí právní úpravy nerozlišoval mezi manželskými a nemanželskými dětmi. ZPR zavedl v § 44, že otcovství lze uznat pouze se souhlasem matky, pokud je na živu a není omezena ve svéprávnosti či její prohlášení není spojeno s těžko překonatelnou překážkou. Samotné označení souhlasné prohlášení rodičů se objevilo až v § 52 a 53 ZOR, kdy nahradilo pojem uznání otcovství.¹⁶ Důvodová zpráva k nahrazení pojmů uvedla, že tak bylo učiněno za účelem zrovnoprávnění postavení otce a matky.

Komentář k OZO považoval uznání otcovství za prohlášení vůle, které muselo naplňovat veškeré požadavky projevu vůle. Pokud tento projev vůle obsahoval vadu, mohl být napaden a postupovalo se obdobně jako v případě vady jiného projevu vůle. OZO již obsahoval institut popření otcovství v § 157 a násl. OZO, který však nebylo možné aplikovat na uznání otcovství. Dle komentáře „*Má-li projev tento vady, může býti napaden jako kterýkoliv jiný projev. Tak byl-li projev tento vynucen, stal-li se omylem, nebyl-li projevující při smyslech apod.*“¹⁷

V ZPR byla již zakotvena možnost uznání otcovství popřít v ustanovení § 46 ZPR a ustanovení § 280 OSŘ 1950 již obsahoval institut popření otcovství, který se vztahoval i na druhou domněnku otcovství.¹⁸ Komentářová literatura považovala toto uznání otcovství za projev vůle, který má splňovat veškeré požadavky stanovené v § 32 a násl. ZPR. Pokud uznání nedisponovalo veškerými náležitostmi projevu vůle, nápravy bylo možné se dovolat prostřednictvím žaloby, která mohla být uplatněna v šestiměsíční lhůtě. Šestiměsíční lhůta byla

¹⁵ SEDLÁČEK, Jaromír in ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému Obecnému zákoníku Občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi – Díl I.*, 1.vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 813-822.

¹⁶ JANTOŠOVÁ, Klára in PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání (1. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022, Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁷ SEDLÁČEK, Jaromír in ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému Obecnému zákoníku Občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi – Díl I.*, 1.vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 826.

¹⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975*. 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 919.

i adekvátní pro uplatnění speciálních případů například v situaci, kdy došlo k uznání otcovství na základě omylu či z donucení.¹⁹

Stejný pohled na možnost uplatnit vady uznání otcovství pouze v řízení o popření otcovství převzal i ZOR. Avšak poté, co byl přijat ZOR, se v českém právním řádu setkáme u popření otcovství s nejednotností názorů, zda jde o právní jednání, na které lze aplikovat obecné právní normy upravující projev vůle a jeho důsledky či nikoliv. Právní názory lze rozdělit do dvou skupin. První skupina považovala ustanovení upravující popření otcovství určeného souhlasným prohlášením rodičů v ustanovení § 61 ZOR jako *lex specialis*. Druhá skupina zastávala názor, že společně s žalobou na popření otcovství lze podat i určovací žalobu dle § 104 ZOR ve spojení s § 37 v části za středníkem a § 39 ObZ.²⁰

K této problematice se vyjádřil Petr Langer ve svém článku Právní povaha souhlasného prohlášení podle § 52 ZOR a právní důsledky jeho vad. Dle Langerova musí mít projev vůle dle § 52 ZOR s odkazem na § 104 ZOR náležitosti stanovené v § 37 ObZ. Své tvrzení zdůvodnil poukázáním na ustanovení § 104 ZOR, který upravoval vztah ZOR a ObZ. Z ustanovení § 104 ZOR vyplývalo, že ObZ se použije, pokud nestaví ZOR jinak. ObZ se tedy považoval jako *lex generalis* ve vztahu k ZOR. Pokud byl projev vůle souhlasného prohlášení rodičů dle § 52 považován za právní úkon, na který lze aplikovat § 34 ObZ, muselo se vymezit, zda jej lze považovat za vadný a s tím související právní následky. ObZ rozlišoval tři následky právních úkonů – neplatnost, odporovatelnost a možnost jednostranně odstoupit od smlouvy. Na souhlasné prohlášení rodičů se vztahovala dle názoru Langerova pouze neplatnost právního úkonu. Otcovství určené na základě druhé domněnky bylo možné popřít v šestiměsíční lhůtě dle § 61 ZOR.

Poté, co byl přijat ZOR, převládá názor, že vady souhlasného prohlášení lze popřít pouze v řízení o popření otcovství. Objevil se i názor, že popření otcovství je shodné s uplatněním neplatnosti právního úkonu, na jejímž základě se považuje neplatnost souhlasného prohlášení za relativní neplatnost nepřímou, kterou lze uplatnit na základě § 61 ZOR žalobou. S tímto názorem Langer nesouhlasil a přiklonil se spíše k možnosti, kdy § 61 ZOR nevylučuje aplikovatelnost společně s § 37 odst. 1 a 39 ObZ. Dle Langerova na vady právního úkonu podle § 52 ZOR bylo možné použít nulitní žalobu nezávislou na § 61 ZOR. Své tvrzení zdůvodnil poukázáním na možnost popřít otcovství pouze v okamžiku, kdy bylo určeno platně na základě

¹⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 551.

²⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 918–920.

jedné ze tří domněnek otcovství, ale situaci, kdy dojde k určení otcovství na základě jedné ze tří domněnek pomocí neplatného úkonu, již nelze řešit popřením otcovství.²¹

Stejný názor podporuje i komentářová literatura, která uvádí: „*Ustanovení § 61 zák. o rod. nevyřazuje také použitelnost § 37 obč. zák. v části za středníkem a § 39 obč. zák. a že ve vztahu k vadám právního úkonu podle § 52 odst. 1 ZOR lze uplatnit nulitní žalobu nezávislou na § 61 ZOR.*“²²

K této problematice se vyjádřil i Spáčil v komentáři k zákonu o rodině, který se přiklání k názoru, že je třeba jasně rozlišovat návrh neplatnosti souhlasného prohlášení a návrh na popření otcovství. O neplatnosti souhlasného prohlášení se dle jeho názoru jednalo například v situaci, kdy nebyly naplněny podmínky stanovené v § 52 odst. 3 ZOR, ale i přes to nebyla matka dítěte u prohlášení přítomna nebo činila prohlášení žena, která nebyla vůbec těhotná.²³

Vzhledem k velmi odlišným postojům a názorům na danou problematiku bylo následně konstatováno, že popření otcovství a uplatnění neplatnosti právního úkonu jsou zcela dva odlišné instituty, kdy zákon pouze rozšířil možnost a stanovil podmínky, za kterých lze uplatnit popření otcovství i na situace, kdy došlo k uznání otcovství.²⁴

V předchozí právní úpravě byly statusové žaloby na určení nebo popření rodičovství obsažené v občanském soudním řádu řazeny do kategorie sporné povahy, a to až do 31. 12. 2013. Od standartních řízení se velmi lišily, zejména tím, že byly ovládané vyšetřovací zásadou, kdy soud musel provést i jiné důkazy než ty, které byly navrženy účastníky řízení, aby správně zjistil skutkový stav.²⁵

Objevovala se řada názorů, že se má řízení o určení nebo popření otcovství zařadit do řízení nesporných, k tomuto se přiklání i Winterová. Za jeden z největších problémů dřívější úpravy uvádí nemožnost dítěte, o jehož osobním stavu se rozhoduje, být vždy účastníkem řízení. Zastává názor, aby účastníky řízení byli všichni tři účastníci (dítě, matka a domnělý otec), aby bylo možné určit biologické otcovství či případně vyloučit na základě znaleckého posudku spočívající zejména v testu DNA. Daného cíle lze docílit v řízením nesporném, poněvadž účastníci řízení jsou určeni na základě zákona nebo samotným rozhodnutím soudu

²¹ LANGER, Petr. Právní povaha souhlasného prohlášení rodičů podle § 52 ZOR a právní důsledky jeho vad. *Právní rozhledy*, 2005, č. 18, s. 667.

²² HADERKA, Jiří in RADIMSKÝ, Jaroslav, RADVANOVÁ, Senta a kol. *Zákon o rodině. Komentář*. Praha: Panorama, 1989, s.197, 227.

²³ SPÁČIL, Jiří in HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 226.

²⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 550–553.

²⁵ WINTEROVÁ, Alena. K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky). *Právní rozhledy* [online databáze], 2012, č. 23-24, s. 836 [cit. 20. března 2023] Dostupné z: databáze beck-online.cz.

a v řízení je soud vázán zjistit skutkový stav pomocí vyšetřovacího principu. Taktéž zastává názor, že není vždy žádoucí, aby matka s dítětem byly společně na stejné straně v řízení. Lze spatřovat změnu sociálních vztahů, společenské situace a nelze předpokládat společný zájem matky s dítětem na možnosti určit, kdo je právním otcem dítěte. Například v situaci, kdy si matka nepřeje, aby otec byl určen, a naopak dítě si přeje znát svého biologického otce. Zájem matky a dítěte může být zcela odlišný. Tento faktor taktéž zdůvodňuje, proč řízení o určení či popření otcovství řadit do kategorie nesporných řízení, jelikož v nesporném řízení bude jednat každý z účastníků sám za sebe, nikoliv společně a ve svém zájmu.²⁶

Vzhledem k rekonstrukci soukromého práva bylo nutné, aby došlo i k harmonizaci civilního práva procesního. Zejména byla zrušena zvláštní ustanovení v části třetí, páté občanského soudního řádu společně s dalšími ustanoveními, která upravovalo nesporná řízení a jiná zvláštní řízení. Výsledkem harmonizace je úprava sporných řízení v občanském soudním řáde s účinností od 1. 1. 2014 a nesporná a jiná zvláštní řízení upravuje samostatně zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.²⁷

1.2. Současná právní úprava

V současnosti souhlasné prohlášení upravuje OZ. Procesněprávním předpisem je ZZŘS, subsidiárně ve spojení s OSŘ. S mezinárodní právní úpravou lze uvést Ženevskou deklaraci práv dítěte (1929), Deklaraci práv dítěte (1959), Evropskou úmluvu o právním postavení dětí narozených mimo manželství ze dne 15. října 1975, Úmluvu o právech dítěte a další.

Nová právní úprava v ustanovení § 782 OZ jasně stanoví: „*Na prohlášení otcovství jako zvláštní projev vůle se použijí obecná ustanovení o právním jednání, není-li stanoveno jinak. Neplatnosti se však lze dovolat jen ve lhůtě pro popření otcovství.*“²⁸ Tato nová právní úprava v OZ má reagovat na dlouhodobě rozdílné názory. Smyslem zavedení ustanovení § 782 OZ má být vyřešení problematiky ohledně právní povahy souhlasného prohlášení, možnosti vztáhnout na něj předpisy o právním jednání.²⁹

²⁶ WINTEROVÁ, Alena. K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky). *Právní rozhledy* [online databáze], 2012, č. 23-24, s.836 [cit. 20. března 2023] Dostupné z: databáze beck-online.cz.

²⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

²⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, §782.

²⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

2. Souhlasné prohlášení otcovství jako zvláštní projev vůle

Souhlasné prohlášení je zvláštní projev vůle, na který lze aplikovat obecná ustanovení o právním jednání, zahrnující hlavní důvody (§ 580 OZ a násl.) a následky neplatnosti (§ 586 OZ a násl.). Taktéž na něj lze vztáhnout ustanovení o simulaci (§ 555 odst. 2 OZ) či omylu a lsti (§ 583 OZ).³⁰

Problematická se jeví aplikace ustanovení upravující podmínky § 548, 549 OZ a doložení času § 550 OZ. Nelze si představit situaci, kdyby bylo možné aplikovat jednu z podmínek. Například u aplikace podmínky odkládací by následky souhlasného prohlášení nastaly až v okamžiku, kdy bude dítě mít hnědé oči nebo bude mít hnědou barvu vlasů. Podmínka rozvazovací by zase způsobila, že by právní následky souhlasného prohlášení odpadly v situaci, kdy dítě nepůjde na vysokou školu nebo nedostuduje gymnázium. Stejně tak je nereálné doložení času. Nemožnost aplikace těchto ustanovení vyplývá zejména ze zvláštní povahy souhlasného prohlášení, poněvadž zakládá statusový poměr dítěte, který nemůže v budoucnu zaniknout. Výjimečná situace může nastat pouze v případě nesouladu biologického rodičovství, kdy se bude postupovat skrze institut popření otcovství. Avšak souhlasné prohlášení nelze učinit pod podmínkou či pouze časově omezené.³¹

Souhlasné prohlášení je specifickým právním jednáním, které je založeno na předpokladu svobodné vůle, jehož učiněním má být dosaženo souladu mezi právním a biologickým rodičovstvím. Nejen v současnosti, ale i dříve byly případné vady při souhlasném prohlášení otcovství řešeny v řízení o popření otcovství. Ze současné právní úpravy nelze vyvodit jednoznačný názor, zda lze ustanovení § 782 OZ považovat za *lex specialis* vůči obecným ustanovením o právních jednáních či nikoliv. Právní úprava řeší speciálně úpravu svéprávnosti, formu souhlasného prohlášení, popření otcovství. Ze současné právní úpravy není zřejmé, zda zákonodárce myslel při tvorbě právních předpisů na to, že neplatnost je relativní či absolutní, a díky tomu vznikla řada nejasností. Další otázkou, která se objevila, je, zda má být neplatnost souhlasného prohlášení otcovství řešena určovací žalobou dle § 80 OSŘ nebo jak již byla řešena historicky v řízení o popření otcovství.³²

³⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 550-553.

³¹ FRINTOVÁ, Dita in ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Sv. II, (§655-975).* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, Dostupné z: [databáze beck-online.cz](http://databaze.beck-online.cz).

³² ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975.* 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 922–923.

Základní podmínky, které musí souhlasné prohlášení splňovat, jsou subjekty, obsah a forma. Základními subjekty jsou matka dítěte a otec, jehož otcovství má být určeno a který tvrdí, že je otcem dítěte. Jedná se o dvě jednostranná právní jednání, kdy prohlášení obou stran obsahují shodné označení téhož otce. Prohlášení činí obě strany na základě své svobodné vůle, pouze osobně, určitě, srozumitelně bez jakýchkoliv výhrad či podmínek. Zákon nestanovuje podmínku, aby prohlášení obou stran bylo činěno současně. Prohlášení obou stran musí být evidováno v protokolu.³³ Z hlediska formy je nutno prohlášení učinit před jakýmkoliv českým matričním úřadem a v případě nezletilého, který není plně svéprávný, nebo zletilého, který není plně svéprávný, je povinnost prohlášení učinit přímo před soudem. Podmínkou pro učinění souhlasného prohlášení není dosažení zletilosti, tudíž jej může učinit nezletilý, který není plně svéprávný. V případě, kdy činí souhlasné prohlášení nezletilý, má povinnost tak učinit přímo před soudem, a nikoliv pouze před matričním úřadem.³⁴

Aby rodiče mohli učinit souhlasné prohlášení, musí být splněn předpoklad existence samotného dítěte, kdy souhlasné prohlášení lze učinit i vůči nasciturovi, nikoliv pouze vůči narozenému dítěti. Lze jej učinit jak vůči nezletilému i zletilému dítěti, jelikož věková hranice není jakkoliv omezena. Dokonce dřívější právní úprava ve výjimečných situacích připouštěla, aby prohlášení učinil pouze domnělý otec dítěte, avšak současná právní úprava vyžaduje, aby souhlasné prohlášení rodičů bylo učiněno oběma stranami a jejich projev vůle byl v naprostém souladu. Jedná se o dvě jednostranná právní jednání, která musí být činěna v souladu.³⁵ Dle § 775 OZ může souhlasné prohlášení učinit pouze žena, která dítě porodila, nikoliv osvojitelka. Prohlášení muže není na rozdíl od matky jakkoliv limitováno, zákon neobsahuje podmínku genetické vazby mezi domnělým otcem a dítětem, tudíž ze strany muže nemusí být tato podmínka vlastně splněna, ale zákon předpokládá, že je zde vůle muže, aby byl naplněn soulad s genetickým i právním otcem dítěte.³⁶

Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství v článku 3 řeší určení otcovství prohlášením pouze ze strany domnělého otce, samotná úmluva nevyžaduje prohlášení i ze strany matky. V tomto je česká právní úprava odlišná, jelikož pro určení otcovství je v našem právním řádu potřeba jednostranného projevu vůle učiněného oběma

³³ JANTOŠOVÁ, Klára in PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, Dostupné z: databáze beck-online.cz.

³⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 899.

³⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 898.

³⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 899.

stranami. K tomu se vyjádřil i Nejvyšší správní soud, který ve svém nálezu došel k závěru, že nemožnost matky vyjádřit se k otcovství dítěte je v závažném rozporu se zájmem dítěte.³⁷

Komplikace nastává v okamžiku, kdy matka trpí duševní poruchou a nelze po ní jakkoliv požadovat, aby učinila souhlasné prohlášení nebo není schopna jej učinit či rozeznat následky svého jednání. V tomto případě hovoříme o nemožnosti určit otcovství domnělého otce za pomoci nástroje souhlasného prohlášení otcovství. Dalším příkladem nemožnosti určit otcovství souhlasným prohlášením rodičů je okamžik, kdy se matka nedožije okamžiku, kdy by mělo být souhlasné prohlášení učiněno. Projev vůle musí být učiněn domnělým otcem i matkou dítěte, a v okamžiku, kdy matka již bohužel projev vůle nemůže učinit, její souhlas nelze nahradit prohlášením dítěte.³⁸

2.1. Formální průběh souhlasného prohlášení

Před matričním úřadem obě strany prokážou svoji totožnost předložením identifikačního průkazu (např. občanský průkaz, pas). Dále obě strany předloží své rodné listy a matka doloží své těhotenství předložením těhotenského průkazu. V případě dítěte již narozeného postačí předložit občanské průkazy a rodný list dítěte. Zároveň je potřeba matričnímu úřadu doložit, že jsou splněny předpoklady pro naplnění druhé domněnky, tzn. že není uzavřeno žádné manželství například pomocí rozsudku o rozvodu manželství či úmrtním listem jednoho z manželů.

V případě učinění prohlášení přímo před soudem je příslušný dle § 417 ZZŘS obecný soud dítěte. U nezletilého dítěte se aplikuje při určení místní příslušnosti ustanovení § 4 odst. 2 ZZŘS „*Obecným soudem nezletilého účastníka, který není plně svéprávný (dále jen „nezletilý“), je soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popřípadě jiných rozhodujících skutečností, své bydliště*“³⁹, u zletilého dítěte se místní příslušnost určuje dle obecného ustanovení § 85 odst.1 OSŘ.⁴⁰

Pokud jsou naplněny veškeré formální požadavky a došlo k souhlasnému prohlášení buď před soudem či matričním úřadem, dochází ke vzniku samotného statusového poměru až v okamžiku narození dítěte. Matriční úřad ani soud nečiní žádné rozhodnutí v případě souhlasného prohlášení, jejich úkolem je dohlížet a kontrolovat, zda byl veškerý postup

³⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 2. 4. 2009, sp. zn. 9 As 40/2008.

³⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975*. 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 898.

³⁹ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, § 4 odst. 2.

⁴⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975*. 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 900.

v souladu s právním řádem, a zajišťovat, aby byly naplněny veškeré zákonné předpoklady.⁴¹ Například veřejný ochránce práv se vyjádřil k otázce, jak má matriční úřad postupovat, pokud odmítne přijmout učiněné souhlasné prohlášení. Dle veřejného ochránce práv má matriční úřad dodržet postup dle ustanovení § 87 MatZ a vydat rozhodnutí.⁴² Naopak soud v případě, že se rozhodne odmítnout souhlasné prohlášení, nevydává žádné rozhodnutí a žadatel má následně možnost podat na soud návrh na určení otcovství dle § 783 OZ, o kterém již soud musí vždy rozhodnout.⁴³

2.2. Vady souhlasného prohlášení

U určení otcovství souhlasným prohlášením je nutné zkoumat, které právní normy nebyly dodrženy. Především je nutné rozlišovat, zda byly dodrženy náležitosti na základě obecných právních norem, které upravují právní jednání, nebo zda byly porušeny speciální normy, které upravují souhlasné prohlášení.⁴⁴ Účinky určení otcovství nenastanou v okamžiku, kdy souhlasné prohlášení obsahuje vadu. Mezi nejčastější vady řadíme případy, kdy v prohlášení:

- chybí vůle jednající osoby, tzn. že projev vůle nebyl vůbec učiněn nebo nebyl myšlen vážně
- nebyla splněna podmínka v subjektu – neučinily jej subjekty k tomu dle zákona oprávněné
- projevy vůle nebyly shodné – nedošlo ke shodnému projevu obou subjektů
- nebyla splněna podmínka, že dítě musí existovat alespoň jako nasciturus
- nebylo učiněno předepsanou zákonnou formou buď před soudem či matričním úřadem
- otcovství bylo určeno již na základě jiné domněnky
- prohlášení učinila nesvéprávná osoba, která nebyla schopna rozeznat následky svého jednání⁴⁵

Výše zmíněné vady způsobují absolutní neplatnost právního jednání nebo zdánlivost právního jednání, kdy není potřeba vydat jakékoliv soudní rozhodnutí, protože následky vůbec

⁴¹ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975*. 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 902.

⁴² Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 13. 8. 2004, sp. zn. 166/2004/VOP/MV.

⁴³ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975*. 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 902.

⁴⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta. K neplatnosti určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 9, s. 5.

⁴⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975*. 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 923, 924.

nenastaly. Pokud nastanou pochybnosti, může být zahájeno soudní řízení charakteru sporného dle § 80 OSŘ, avšak toto podání návrhu není omezeno žádnou lhůtou. Ustanovení § 783 OZ se aplikovat nebude, jelikož je cíleno na určení otcovství dle třetí domněnky. Žalobní petit bude dle § 80 OSŘ nutno formulovat na existenci právního poměru mezi dítětem a tím, jehož otcovství mělo být původně určeno, kdy předmětem řízení nebude zkoumání biologického vztahu mezi otcem a jeho dítětem. Žalobní petit bude znít: „*Určuje se, že dne ... došlo souhlasným prohlášením žalobce a žalované č. 1 k určení otcovství žalobce k žalovanému č. 2 narozenému ze žalované č. 1 dne ...*“⁴⁶

Drobné vady formální povahy nevyvolávají následek spočívající v nenastoupení účinků souhlasného prohlášení. Například chyby v psaní a počtech, úřad si nevyžádal těhotenský průkaz či absence tlumočnicka, jehož přítomnost předpokládá ustanovení § 16 odst. 5 MatZ či § 18 OSŘ.

2.3. Německá právní úprava

V německé právní úpravě souhlasné prohlášení otcovství upravuje BGB, konkrétně v hlavně druhé pod názvem Abstammung (rodový původ) ustanovení § 1591 a následující.⁴⁷ Souhlasné prohlášení je v BGB odděleno od obecných ustanovení, která se na něj neuplatní. Uznání otcovství německý úprava označuje jako Anerkennung der Vaterschaft a rozlišuje jej na účinné a neúčinné určení otcovství (wirksame und unwirksame Anerkennung). Účinné určení otcovství nastává v okamžiku, kdy jsou splněny podmínky dle § 1594 až 1597 BGB. Na základě § 1954 odst. 4 BGB lze otcovství uznat i před narozením.⁴⁸

Dle § 1594 BGB lze tudíž uznat otcovství, pouze pokud neexistuje již otcovství jiného muže, zároveň prohlášení nesmí být činěno, aby podléhalo podmínce či lhůtě. Taková jsou považována za neúčinná. Další ustanovení § 1595 BGB stanovuje podmínku, že k uznání otcovství je potřeba souhlasu matky. Na rozdíl od české právní úpravy se v německé právní úpravě můžeme setkat i se souhlasem dítěte § 1595 odst. 2 BGB v okamžiku, pokud matka nedisponuje právem na rodičovskou péči. Ustanovení § 1596 BGB upravuje souhlasné prohlášení v případě nedostatku omezené způsobilosti k právním úkonům. Jedná se o situace, kdy je matka nebo otec částečně zbaven způsobilosti k právním úkonům. V takovém případě bude potřeba souhlas zástupce. a ustanovení § 1597 BGB upravuje obecné požadavky na

⁴⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975.* 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 924.

⁴⁷ BGB

⁴⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975.* 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 921

souhlasné prohlášení, které musí být dle zákona veřejně ověřeny, stanovuje povinnost zaslat ověřené kopie otci, matce, dítěti a matričnímu úřadu a v odst. 3 možnost muže uznání otcovství odvolat, pokud ještě nenabylo právní moci rok po vydání osvědčení.⁴⁹

Pokud nastane situace, že se objeví při určení otcovství vady, která daná ustanovení BGB neupravují, tak se k nim nepřihlíží. Neúčinnost ex lege bez nutnosti vydání soudního rozhodnutí nastává v okamžiku, kdy nebyly splněny podmínky již v samotném průběhu. Německá právní úprava upravuje i tzv. zhojení případných nedostatků v § 1598 odst. 2 BGB, kdy po pěti letech, co bylo otcovství zapsáno do úředních knih, se i přes případné nedostatky považuje za účinné z důvodu právní jistoty. Účinné určení otcovství lze rozporovat pouze pomocí nástroje popření otcovství (*Anfechtung der Vaterschaft*). V německé právní úpravě je jasně stanoven soulad právního a genetického rodičovství. V okamžiku popření otcovství tak lze pouze činit za předpokladu, že genetický a právní stav není v souladu, vady řízení nejsou pro popření otcovství dostačující. Vazbu mezi otcem a dítětem je potřeba dokázat důkazními prostředky, kdy lepší postavení otce zakládá, že v řízení o uznání otcovství dle § 119 odst. 1 BGB bylo stíženo vadou, např. omyl v obsahu projevu vůle, omyl v projevu, omyl v pohnutce vyvolaný lstí nebo použitím bezprávné výhrůžky. Důkazní břemeno je na otci, který otcovství popírá. Po prokázání vad projevu vůle nastává dokazování dle § 1600 BGB, kdy se prokazuje biologický původ dítěte. Návrh na popření otcovství je stejně jako v českém právním řádu omezen lhůtou, jedinou výjimku tvoří případ, kdy je použita bezprávná výhrůžka, v tomto případě lhůta neběží po dobu, co bezprávná výhrůžka trvá.⁵⁰

BGH v roce 2011 došel k závěru, že matka musí poskytnout informaci o biologickém otci. Jednalo se o případ, kdy se nesezdanému páru několik měsíců po rozchodu narodil potomek a bývalý přítel žil v domnění, že je otcem dítěte. Své otcovství k dítěti uznal souhlasným prohlášením a platil na dítě výživné. Následně se na základě testu otcovství zjistilo, že biologickým otcem bývalý přítel není. Rozhodl se tedy podat žalobu na biologického otce dítěte o náhradu výživného a požádal matku dítěte o kontakt, která jeho poskytnutí odmítla. V této souvislosti BGH rozhodl, že matka tyto informace k biologickému otci musí poskytnout. K tomu lze zmínit § 242 BGB, který stanovuje, že matka musí uvést osobu, která s ní byla

⁴⁹ BGB § 1594–1597.

⁵⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975*. 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 921–922.

v době početí. Matka tak neučinila a nechala muže v nevědomosti, že je biologickým otcem dítěte s povinností platit výživné.⁵¹

⁵¹ *Vaterschaftsanerkennung: Wie funktioniert die Anerkennung?* [online]. 16.2.2023 [cit. 2023-03-24]. Dostupné z: <https://www.anwalt.org/vaterschaftsanerkennung>.

3. Nenaplnění předpokladů dle § 779 až 781 OZ

Pokud nejsou naplněny předpoklady stanovené v normách OZ, konkrétně v § 779 až 781 OZ, které upravují základní podmínky pro určení otcovství souhlasným prohlášením, je nutné řešit otázku, jak na dané právní jednání pohlížet. Právní jednání, které nenaplnuje dané atributy, nemůže vyvolávat právní důsledky.⁵²

V okamžiku, kdy byly splněny veškeré předpoklady, které stanoví § 779 až 781 OZ, dochází k účinnému určení otcovství souhlasným prohlášením a jediný možný přístup, jak jej napadnout, je skrze popření otcovství. O účinném určení otcovství hovoříme v okamžiku, kdy jej učinily osoby k tomu na základě zákona oprávněné, svéprávné a požadovanou zákonnou formou a doposud nebylo určeno jinak. K tomuto Šínová uvádí, že v případě, kdy již byly naplněny veškeré zákonné předpoklady stanovené k určení otcovství a objeví se další jiné nedostatky, lze postupovat pouze skrze institut popření otcovství.⁵³

3.1. § 779 OZ

Ustanovení § 779 OZ stanoví v odst. 1, že pokud nebylo otcovství k dítěti určeno na základě § 776, 777, 778, považuje se za otce dítěte muž, který učinil souhlasné prohlášení, lze tak učinit i k dítěti nenarozenému. V odst. 2 stanoví podmínku, že tak lze činit pouze před soudem nebo matričním úřadem. Zároveň je zakotvena podmínka, že pokud činí souhlasné prohlášení nezletilý, který není plně svéprávný, musí prohlášení činit vždy pouze před soudem.⁵⁴ Soud posoudí schopnosti nezletilého rozpoznat následky svého jednání podle obecných ustanovení.⁵⁵ Ustanovení § 779 OZ vychází z ustanovení § 52 odst. 2 ZOR a stanovuje, že pokud nezletilý, který ještě nenabyl plné svéprávnosti prostřednictvím uzavření manželství nebo přiznáním svéprávnosti, musí souhlasné prohlášení činit jedinečně před soudem. U prohlášení nezletilého a ne plně svéprávného dojde k aplikaci obecných ustanovení o svéprávnosti § 31 OZ.⁵⁶ Aplikace § 32 OZ je zde vyloučena.⁵⁷ Na základě § 31 OZ je nutno posuzovat a rozlišovat míru rozumové a volní vyspělosti nezletilého individuálně u konkrétního

⁵² ŠÍNOVÁ, Renáta. K neplatnosti určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 9, s. 5.

⁵³ ŠÍNOVÁ, Renáta. K neplatnosti určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 9, s. 6.

⁵⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](http://databaze.beck-online.cz).

⁵⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 517,518.

⁵⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 519.

jedince, který činí souhlasné prohlášení. Soudce, vyšší soudní úředník nebo další osoba, která je oprávněna na základě § 415 ZZŘS činit úkony, musí u jedince, který je nezletilý a ne plně svéprávný, řádně ověřit několika otázkami, zda skutečně rozumí a chápe význam daného prohlášení a rozeznává následky, které mu dané právní jednání způsobí. Skutečnost, že jedinec dosáhne plnoletosti v blízké době, nezbavuje soudu této povinnosti, protože nelze objektivně konstatovat, že všichni jedinci například v 17 letech dosahují stejné rozumové a volní vyspělosti a jasně rozeznávají následky svého jednání. Pokud soud nedospěje k závěru, že je jednotlivec schopen učinit souhlasné prohlášení, musí soud účastníky poučit o nutnosti podat návrh na určení otcovství dle § 783 OZ. Dříve byl odmítán přístup, že ustanovení § 52 odst. 2 ZOR lze aplikovat i na prohlášení učiněné nezletilou matkou. Šínová společně s Králíčkovou s tímto názorem nesouhlasí a zastávají názor, že souhlasné prohlášení lze učinit v okamžiku, kdy je nezletilý jeden z rodičů. Nelze dělat rozdíly mezi rodiči dítěte a neumožnit nezletilé matce na rozdíl od otce souhlasné prohlášení učinit.⁵⁸

3.2. § 780 OZ

V ustanovení § 780 OZ upravuje prohlášení toho, kdo není plně svéprávný. Opět zde zakotvuje podmínku, že osoba, která není plně svéprávná, může prohlášení činit pouze před soudem, nikoliv před matričním úřadem. Soud následně v daném řízení musí posoudit, zda je osoba schopna rozeznat následky svého jednání sama či je potřeba jí jmenovat opatrovníka.⁵⁹ U prohlášení osob, které jsou zletilé, je nutno zhodnotit a posoudit, zda jsou svéprávné. U osob, které jsou zletilé, ale ne plně svéprávné, lze pro souhlasné prohlášení rozlišovat dvě nastalé situace. První situace nastává v okamžiku, kdy je u matky nebo otce dítěte již vydán pravomocný rozsudek, který zakládá, že jejich svéprávnost je v oblasti vyslovení souhlasného prohlášení omezena. Na základě tohoto rozsudku nelze nikdy u osob provést souhlasné prohlášení, tudíž aplikovat druhou domněnku otcovství. Druhá situace nastane v okamžiku, kdy je osoba omezena ve svéprávnosti, ale nikoliv konkrétně zmíněným učiněným projevem souhlasného prohlášení. Forma prohlášení bude dodržena podle ustanovení § 780 OZ před soudem. U posouzení způsobilosti u mužů, kteří jsou omezeni ve svéprávnosti, se postupuje podle ustanovení § 780 OZ. Rozdíl nastává u matky dítěte, kde se v případě omezené svéprávnosti neaplikuje § 780 OZ, ale musí se na takovou situaci aplikovat již § 781 OZ.⁶⁰

⁵⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. § 655-975*. 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 907, 908.

⁵⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 780.

⁶⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. § 655-975*. 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 912.

Nemožnost učinit souhlasné prohlášení dle druhé domněnky na základě neschopnosti muže rozpoznat následky svého jednání musí být dlouhodobé charakteru. Pokud muž činí souhlasné prohlášení pod vlivem alkoholu, léků nebo dlouhodobé nemoci, bude v danou situaci jeho souhlasné prohlášení odmítnuto matričním úřadem nebo soudem. V okamžiku, kdy tento nepříznivý krátkodobý stav odezní, lze učinit prohlášení znovu.⁶¹

Ustanovení § 780 OZ zakotvuje, že v případě, kdy ne plně svéprávný muž není schopen jednat sám, bude za něj jednat jeho opatrovník. Jmenování opatrovníka v kontextu § 780 OZ vzbuzuje rozpaky a nesouhlas.

Dle názoru Šínové tuto právní úpravu nelze aplikovat. Jelikož se má jednat o prohlášení, které činí jedinec pouze osobní formou za účelem souladu biologického a právního stavu, souhlasné prohlášení může učinit pouze muž, který si je vědom, že dítě zplodil. Dokazování pomocí znaleckého posudku nelze považovat za nezvratný důkaz, poněvadž by se mohlo jednat pouze o dárce spermatu, tudíž k požadavku soulože nemuselo vůbec dojít. K názoru, že souhlasné prohlášení za ne plně svéprávného muže nemůže činit opatrovník, přispívá i další ustanovení § 781 OZ, které vylučuje možnost, aby matka, která trpí duševní poruchou, činila prohlášení skrze opatrovníka. Taktéž ke stejnému závěru přispívá i již zmíněné ustanovení § 779 OZ a nemožnost aplikace § 32 OZ, aby za nezletilého učinil prohlášení jeho zákonný zástupce.⁶² K problematice opatrovníka učinit souhlasné prohlášení za muže omezeného ve svéprávnosti se vyjádřila i Králíčková, která taktéž zastává názor, že v případě pochybností by soud prohlášení neměl přijmout a měl by účastníky odkázat k řízení o určení otcovství na základě třetí domněnky § 783 OZ. Králíčková zastává názor, že pokud otec není schopen pro svou omezenou svéprávnost souhlasné prohlášení učinit, nelze žádat, aby za něj jednal opatrovník, který není s danou věcí seznámen.⁶³ Stejný názor zastává i Jantošová, která uvádí, že učinění souhlasného prohlášení prostřednictvím opatrovníka je vyloučeno.⁶⁴

K problematice opatrovníka učinit souhlasné prohlášení se vyjádřil také ESLP ve věci Krušković proti Chorvatsku stížnost č. 46185/08. Uvedl, že: „*Veřejný opatrovník nemůže disponovat neomezenou mírou v otázce provedení souhlasného prohlášení o otcovství za muže s omezenou svéprávností či v otázce podání žaloby o určení otcovství.*“⁶⁵ Stejně jako u

⁶¹ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. § 655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 915.

⁶² ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. § 655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 913.

⁶³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 521.

⁶⁴ JANTOŠOVÁ, Klára in PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 855.

⁶⁵ Rozsudek ESLP ze dne 21. 6. 2011, věc Krušković proti Chorvatsku, stížnost č. 46185/08.

§ 779 OZ je nutno pohlížet na souhlasné prohlášení individuálně a posoudit psychický stav muže. V praxi musí soud či matriční úřad zkoumat, zda je muž omezen v oblasti učinění souhlasného prohlášení. V případě, že je v této oblasti omezen, musí jej odkázat na soudní řízení dle § 783 OZ. Pokud je muž omezen ve svéprávnosti nikoliv výslovně v učinění souhlasného prohlášení, musí jej provést před soudem. V okamžiku, kdy bude činit prohlášení před matričním úřadem, bude jeho žádost odmítnuta a bude odkázán na soud. V takovém případě soud zhodnotí schopnost muže rozpoznat následky svého právního jednání a buď bude postupovat dále dle ustanovení § 415 ZZŘS nebo taktéž odkáže na určení otcovství dle § 783 OZ.⁶⁶ Pokud by muž učinil souhlasné prohlášení před matričním úřadem, jednalo by se o zdánlivé právní jednání § 551 OZ.⁶⁷

Dle mého názoru by možnost opatrovníka činit souhlasné prohlášení měla být vyloučena. Prohlášení má muž činit osobně se svobodnou vůlí, schopen rozpoznat následky svého jednání. Pokud by soud došel k závěru, že takového jednání není muž schopen, jmenovaný opatrovník by činil souhlasné prohlášení bez jakýchkoliv informací. Dle mého názoru by mělo být otcovství v takové situaci určeno na základě § 783 OZ.

3.3. § 781 OZ

V ustanovení § 781 OZ upravuje situaci, kdy matka dítěte trpí duševní poruchou, pro kterou není schopna učinit souhlasné prohlášení, nebo situaci, kdy se objeví jiná překážka, kterou lze s těžkými obtížemi překonat. V obou situacích nelze otcovství určit na základě souhlasného prohlášení.⁶⁸

Předchozí právní úprava obsahovala možnost jednostranného prohlášení otcovství pouze otcem v situaci, kdy matka trpěla duševní chorobou, pro kterou nebyla schopna souhlasné prohlášení sama učinit. Současná právní úprava od této možnosti zcela jasně upustila a zakotvila podmínku souhlasu matky. U souhlasného prohlášení ze strany matky musí být splněno, že je faktická možnost souhlas získat. Tudiž nelze určit otcovství souhlasným prohlášením, pokud již nelze souhlas fakticky získat, tzn. matka dítěte již zemřela. Druhou podmínkou je způsobilost matky pro učinění souhlasného prohlášení. Soud zde musí zkoumat její mentální způsobilost pro takové právní jednání.⁶⁹ Ustanovení § 781 OZ se vztahuje na

⁶⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. § 655-975*. 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 914.

⁶⁷ JANTOŠOVÁ, Klára in PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 854.

⁶⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 781.

⁶⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. § 655-975*. 1.vydání. Praha: Leges, 2016, s. 916.

situace, kdy souhlasné prohlášení bude chtít činit žena, která trpí duševní poruchou, na jejímž základě nemůže rozpoznat význam svého právního jednání. Pokud žena trpí duševní poruchou, ať již z toho důvodu byla omezena ve svéprávnosti či nikoliv, nelze matce umožnit, aby souhlasné prohlášení učinila, a v takovém případě bude odmítnuta protokolace prohlášení.⁷⁰ Negativní stanovisko je i pouze k přechodné duševní poruše, která by se u matky objevila, jelikož by se následně po vyslovení souhlasu mohly objevit otázky, zda bylo jednání učiněno v souladu se zákonem či nikoliv.⁷¹

Ustanovení § 781 OZ hovoří o nemožnosti učinit souhlasné prohlášení, pokud se objeví překážka, kterou lze jen s velkými obtížemi překonat. Za překážku v takové situaci považujeme, pokud totožnost matky není známa. Jedná se o situaci, kdy matka dítě porodila v režimu utajených nebo anonymních porodů a Policii ČR se následně nepodařilo totožnost matky získat.⁷² I přes to, že anonymní porody nejsou po právu, v praxi se velmi často vyskytují. Jedná se především o situaci, kdy matka velmi často novorozence někde odloží, především do baby boxu. Pokud se následně nepodaří zjistit totožnost matky, získá dítě status nalezence.⁷³

Za dítě nalezené se dle § 10 zákona č. 186/2013 Sb., o státním občanství považuje dítě mladší 3 let, které bylo nalezeno na území České republiky, jehož totožnost se nepodařilo zjistit.⁷⁴ Do knihy narození se následně provede zápis dítěte nezjištěné totožnosti podle § 17 MatZ.⁷⁵ V takovém případě musí být otcovství k dítěti určeno soudním řízením, které může být zahájeno buď na návrh domnělého otce nebo také na návrh samotného dítěte. U utajeného porodu se postupuje podle zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách. Matka musí prohlásit, že se nechce o dítě starat.⁷⁶ Po takovém prohlášení matky jsou ale její osobní údaje známy. Zdravotnické zařízení, kde došlo k porodu, vede během hospitalizace zdravotnickou dokumentaci odděleně, aby totožnost matky nebylo možné zjistit. Po ukončení hospitalizace se zdravotnická dokumentace s veškerými informacemi včetně doplněné totožnosti matky vloží do obálky, která se zapečetí. Zapečetěná obálka s veškerými informacemi je

⁷⁰ JANTOŠOVÁ, Klára in PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 855.

⁷¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 522.

⁷² ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 916.

⁷³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 548–550.

⁷⁴ Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů, § 10.

⁷⁵ Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, § 17.

⁷⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta in ŠÍNOVÁ, Renáta, KAPITÁN, Zdeněk a kol. *Rodina v mezinárodních souvislostech*. Praha: Leges, 2019, s. 211.

uložena ve zdravotnickém zařízení, kde došlo k porodu.⁷⁷ V tomto případě nelze taktéž otcovství určit na základě druhé domněnky a lze postupovat stejně jako u anonymních porodů skrze soudní řízení, v jehož průběhu by následně mohla vyjít najevo informace, kdo je matkou dítěte pomocí otevření zapečetěné obálky.⁷⁸ Další situace nastane v případě, kdy totožnost matky známe, ale fyzicky matku nelze najít, např. matka žije dlouhodobě v zahraničí.⁷⁹

Králíčková rozlišuje těžko překonatelné a nepřekonatelné překážky. Do kategorie těžko překonatelných situací řadí vyhlášení pátrání nebo prohlášení matky za nezvěstnou. Do skupiny nepřekonatelných překážek řadí neschopnost matky projevit svou vůli nebo smrt matky. U skupiny nepřekonatelných překážek Králíčková došla na základě argumentu a *minori ad maius* k závěru, že v daných situacích neexistuje, aby otcovství bylo určeno na základě druhé domněnky. Vzhledem k tomu, že u těžko překonatelných překážek nelze určit otcovství na základě druhé domněnky, bylo by absurdní, aby nepřekonatelné překážky tuto možnost měly.

Pokud učiní prohlášení matka s duševní poruchou nebo se vyskytnou překážky na straně matky a souhlasné prohlášení učiní jednostranně pouze otec dítěte, jedná se o absolutně neplatné právní jednání dle § 588 OZ. Za takové situace lze určit otcovství k dítěti pouze prostřednictvím řízení před soudem dle § 783 OZ, ke kterému bude potřeba doložit znalecké posudky.⁸⁰

⁷⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana. Anonymní a utajené mateřství v České republice-utopie nebo realita? *Právní rozhledy*, 2005, č. 2, s. 53.

⁷⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 523.

⁷⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. § 655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 916.

⁸⁰ JANTOŠOVÁ, Klára in PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 855.

4. Neplatnost souhlasného prohlášení

Z ustanovení § 782 OZ vyplývá, že na souhlasné prohlášení se budou aplikovat obecná ustanovení o právním jednání, pokud nebude stanoveno jinak. Zákon nikterak nerozlišuje, kdy u souhlasného prohlášení lze hovořit o zdánlivosti či neplatnosti, ať již relativní, nebo absolutní a s tím souvisejícími důsledky. V této kapitole se pokusím vymezit jednotlivé situace, kdy lze hovořit o neplatném souhlasném prohlášení.

4.1. Relativní neplatnost

Obecné ustanovení upravující relativní neplatnost právního jednání je § 586 OZ, které zajišťuje ochranu zájmů konkrétní osoby a její možnost vznést námitku relativní neplatnosti. V okamžiku, kdy osoba, do jejichž práv bylo zasaženo, nevznesla námitku relativní neplatnosti, hledí se na dané právní jednání jako na platné. O relativní neplatnosti hovoříme pouze tehdy, pokud se jedná o ochranu konkrétní osoby a jejích zájmů. V případě, kdy by došlo k porušení dobrých mravů či veřejného pořádku, jedná se již o absolutní neplatnost. Právní jednání vyvolává do okamžiku, než je vznesena námitka neplatnosti své právní následky. Po uplatnění námítky se dané právní jednání považuje za neplatné *ex tunc*, tzn. že je potřeba na právní jednání pohlížet, jako by vůbec nevzniklo. Hovoříme o situaci, kdy souhlasné prohlášení bude mít právní následky do okamžiku dovolání se neplatnosti.⁸¹

Z ustanovení § 782 OZ lze dovodit, že u souhlasného prohlášení nelze hovořit pouze o vadách, které vzniknout v případě, kdy nebyly naplněny předpoklady v § 779 až 781 OZ. Na základě důvodové zprávy k ustanovení § 782 OZ u souhlasného prohlášení řadíme mezi další vady, které se u druhé domněnky vyskytují poměrně často, omyl či lest. Omyl na základě podmínek stanovených v § 584 OZ způsobuje relativní neplatnost daného právního jednání. Souhlasné prohlášení by mohlo být učiněno v omylu v právním jednání tzv. *error in negotio* v situaci, kdy chybí u právního jednání například tlumočnick (např. *Causa Sabina*).⁸² V tomto případě došlo k souhlasnému prohlášení, které učinila matka a otec s italským občanstvím, avšak bez přítomnosti tlumočnicka. Poté otec napadl prohlášení žalobou s odůvodněním, že procesu vůbec nerozuměl, jelikož neměl tlumočnicka a myslel si, že je na úřadu, protože je třeba,

⁸¹ BERAN, Vladimír in PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 649–650.

⁸² ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. § 655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 925.

aby podepsal přepis vozidla. Soudy tehdy došly k závěru, že je potřeba aplikovat § 104 ZOR a nevyloučily žalobu na určení neplatnosti souhlasného prohlášení.⁸³

Taktéž při souhlasném prohlášení může být učiněn omyl v osobě tzv. error in persona, kdy se nejčastěji jedná o situaci, kdy se otec domnívá, že prohlašuje otcovství k dceři A, ale ve skutečnosti tak učinil prohlášení vůči dceři B.⁸⁴

Další situací je omyl v pohnutce právního jednání, který sám o sobě relevantní není, avšak pro účely souhlasného prohlášení je relevantní v okamžiku, kdy je vyvolán lstí. Například v situaci, kdy otec prohlašuje, že je otcem dítěte, jelikož je o tom přesvědčen. Dále v případě bezprávné výhrůžky při souhlasném prohlášení otcovství je taktéž naplněn předpoklad pro relativní neplatnost. Bude se jednat o situaci, kdy otec učinil souhlasné prohlášení pod hrozbou násilí.⁸⁵ Bezprávnou výhrůžku upravuje § 587 odst. 1 OZ. Jedná se o situace, kdy právní jednání nečinil jednající se svobodnou vůlí, protože byl k takovému jednání donucen pod hrozbou tělesného či duševního násilí.⁸⁶

Ustanovení § 782 OZ neupravuje, jak se dovolat relativní neplatnosti. Dle obecných ustanovení je námitka relativní neplatnosti hmotněprávní povahy a není potřeba k nastoupení jakýchkoliv účinků soudní rozhodnutí. Tento postup u souhlasného prohlášení odmítá Králíčková i Šínová, poněvadž by tento postup byl v rozporu se základním ustanovením § 2 OZ. Pokud by se aplikovala relativní neplatnost na souhlasné prohlášení dle obecných ustanovení, znamenalo by to, že by mohla nastat situace, kdy by stačilo, aby se muž, který souhlasné prohlášení učinil, rozhodl a pouze matce dítěte oznámil, že souhlasné prohlášení bere zpět či jej bere za neplatné a v důsledku toho by veškeré vazby k dítěti byly zrušeny. Dle názoru Šínové lze relativní neplatnost souhlasného prohlášení uplatnit v rámci popření otcovství a pouze v lhůtách proto určených.⁸⁷ K tomu nutno aplikovat předpoklad dle § 790 OZ a to, že popření otcovství může otec popřít pouze v případě, kdy je jisté, že nemůže být otcem daného dítěte. V tomto případě převažuje právo dítěte znát své rodiče a zájem na stabilitě rodinného zázemí nad zájmem vyslovení neplatnosti právního jednání. Opačný výklad, kdy by převažoval zájem na vyslovení relativní neplatnosti souhlasného prohlášení, by způsobil, že by se otcovství

⁸³ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. § 655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 919.

⁸⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. § 655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 925.

⁸⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. § 655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 924.

⁸⁶ HANDLAR, Jiří in LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1889-1895.

⁸⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. § 655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 925.

muselo určit návrhem na stanovení otcovství dle § 783 OZ. V případě, že by nastala situace, že by muž vyslovil relativní neplatnost prohlášení z důvodu omylu, lsti či bezprávné výhrůžky, ale zároveň by postupem dle § 783 OZ byl následně určen jako otec dítěte, nastává situace, kdy se dítě v mezidobí ocitne v tzv. právním vakuu a pro muže, respektive otce dítěte, nastává situace, že po dobu, než se otcovství určí dle nového postupu, neplní svoji vyživovací povinnost.⁸⁸

V ustanovení § 782 OZ můžeme vyvodit dvě možnosti, jak dále postupovat. Buď se jedná o situaci, kdy je domnělý otec zároveň i skutečným otcem dítěte, ale zastává názor, že souhlasné prohlášení učinil pod nátlakem matky dítěte. Nátlak matky zdůvodňuje tak, že mu žena vyhrožovala, že řekne jeho rodině, manželce či dětem o jejich mileneckém poměru a budoucím či současném dítěti. V tomto případě se muž odmítá stát právním otcem dítěte a s tím souvisejícím nositelem rodičovské odpovědnosti. V druhém případě bude otec dítěte pod stejným psychickým nátlakem ze strany matky dítěte, ale na rozdíl od prvního případu na sebe bere veškerou odpovědnost a přijímá závazek se stát otcem dítěte, tudíž tuto skutečnost akceptuje. K druhému přístupu se přiklání i Šínová.⁸⁹

V praxi mohou nastat dvě situace, kdy muž popírá otcovství a je nutné, aby doložil, v čem spatřuje, že byly naplněny podmínky relativní neplatnosti souhlasného prohlášení, a je nutné zároveň uvést důvody/důkazy, na základě kterých ho nelze považovat za otce dítěte. Zbylí účastníci řízení naopak musejí uvést důkazy, které prokazují, že je otcem dítěte. Jelikož i přes to, že nastala situace naplnění předpokladu pro vyslovení relativní neplatnosti, tak stále nebyl splněn předpoklad, že by muž nebyl geneticky otcem dítěte. Druhá situace nastává, kdy žádný z předpokladů pro vyslovení relativní neplatnosti nenastal, ale muž, který prohlášení učinil, otcem dítěte z genetického hlediska není. V takovém případě v návrhu na popření otcovství musí důvody sám přímo vymezit v návrhu.⁹⁰

Králíčková zastává názor, že u souhlasného prohlášení otcovství se bude jednat o nepřímou relativní neplatnost, tj. soud vysloví neplatnost na návrh účastníka. Relativní neplatnosti se dle Králíčkové lze dovolat pouze v samostatném soudním řízení. Tuto relativní neplatnost nelze zaměnit s popřením otcovství či s absolutní neplatností souhlasného prohlášení ex lege, například v situaci, kdy by domnělý otec činil prohlášení i přes zákonné překážky na straně matky. Taktéž je nutné ji odlišit i od zdánlivého jednání, ke kterému dojde

⁸⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. § 655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 926.

⁸⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta. K neplatnosti určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 9, s. 7.

⁹⁰ Tamtéž.

v okamžiku, kdy nebyla projevována vážná vůle nebo zcela vůle chyběla.⁹¹ Argumenty, na jejichž základě Králíčková dovozuje, že se bude jednat o nepřímou relativní neplatnost, kterou lze uplatnit pouze v samostatném soudním řízení, komentářová literatura neobsahuje.

Pro účely dovolání se neplatnosti rozlišujeme přímou a nepřímou relativní neplatnost. Relativní neplatnosti se lze dovolat u právních jednání, která vyvolávají právní následky navzdory svým vadám. „Podle okolností může zbavit takové jednání účinků a dodatečně je tak zneplatnit buď soud na návrh účastníka (relativní neplatnost nepřímá), anebo účastník svým hmotněprávním úkonem adresovaným ostatním účastníkům (relativní neplatnost přímá).“⁹²

Na základě výše zmíněného se lze dovolat relativní neplatnosti u souhlasného prohlášení v případě, kdy bylo prohlášení učiněno v omylu v právním jednání, v omylu v osobě, v omylu v pohnutce právního jednání, který byl vyvolán lstí nebo pomocí bezprávné výhrůžky. Zákodárce zcela opomenul zakotvit postup, jak se dovolat neplatnosti u souhlasného prohlášení. Souhlasím s názorem Šínové a Králíčkové, že se lze neplatnosti dovolat pouze v soudním řízení, nikoliv kdykoliv z libovůle otce, který souhlasné prohlášení učinil, jelikož by došlo k převaze zájmu vyslovit neplatnost nad zájmem stability rodinného zázemí. Dovolat se neplatnosti by mělo být dle mého názoru umožněno pouze před soudem, protože se jedná o velký zásah do statusových práv, kdy je nutné veškeré změny co nejlépe zvážit, aby tak bylo činěno v nejlepším zájmu dítěte.

4.2. Absolutní neplatnost a zdánlivost

Absolutní neplatnost právního jednání upravuje obecné ustanovení § 588 OZ. Absolutní neplatnost nastává v okamžiku, kdy se jednání zjevně přičí dobrým mravům, odporuje zákonu, zjevně narušuje veřejný pořádek nebo se jedná o plnění od počátku nemožné. K absolutní neplatnosti musí soud vždy přihlédnout i bez návrhu.⁹³ „Absolutní neplatnost nastává ex lege a přihlíží se k ní ex offo.“⁹⁴

⁹¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2020, s. 523–525.

⁹² SPÁČIL, Jiří. Některé sporné otázky relativní neplatnosti v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, č. 5, s. 172.

⁹³ BERAN, Vladimír in PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2019, s. 652–653.

⁹⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 523–525.

Zdánlivé právní jednání upravuje ustanovení § 551 až 554 OZ. „*Jednání, které není projevem vůle (§ 551), není učiněno vážně (§ 552) nebo srozumitelně a určitě (§ 553), je právním jednáním zdánlivým.*“⁹⁵

Zákonodárce nikterak neřešil otázku, zda na vadné souhlasné prohlášení lze aplikovat absolutní neplatnost či nikoliv. K této problematice se vyjádřila kladně Šínová i Králíčková, kdy shodně uvádí, že absolutní neplatnost nastane v okamžiku, kdy bude souhlasné prohlášení odporovat ustanovení § 588 OZ.

Kapitola 2. 2. Vady souhlasného prohlášení obsahuje výčet vad souhlasného prohlášení, pro které bude právní jednání absolutně neplatné či zdánlivé.

K tomu Králíčková shodně uvádí tři situace, které odporují zákonu na základě ustanovení § 588 OZ, u kterých se přiklání k názoru, že se jedná o absolutní neplatnost, a k založení statusového poměru otcovství nedošlo. První situace nastává v okamžiku, kdy muž učiní prohlášení i přes to, že jsou zákonem dány překážky na straně matky podle § 781 OZ. Druhá situace nastává v okamžiku, kdy souhlasné prohlášení činí osvojitel nebo muž, který dítě nemohl zplodit. Za třetí situaci považuje porušení kogentních norem, které upravují podmínky souhlasného prohlášení činěné osobou, která není plně svéprávná (§ 779 odst. 2, 780 OZ).⁹⁶

Velmi problematické se jeví určení absolutní neplatnosti v okamžiku, kdy jsou splněny veškeré podmínky, které jsou stanoveny v ustanoveních § 779 až 781 OZ, avšak při následné aplikaci obecných ustanovení právního jednání je nutné jej považovat za absolutně neplatné. V praxi se jedná o situaci, kdy prohlášení činí muž, který na základě objektivně zjistitelných informací a zjevných faktů nemůže být určen jako otec dítěte. Například prohlášení činí muž, který je mladší než samo dítě nebo naopak je jen o pár let starší než dítě, a tudíž není z biologického hlediska možné, aby se jakkoliv stal otcem dítěte. Prohlášení, která jsou činěna v rozporu se zákonem a veřejným pořádkem, jsou v praxi nejčastěji činěna v případě, kdy naplňují skutkovou podstatu trestného činu napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky § 341 TZ. Jedná se o situaci, kdy jsou formálně uzavírány sňatky za účelem nápomoci k neoprávněnému pobytu na území České republiky, kdy matka dítěte tak činí za vidinou majetkového prospěchu, který ji muž přislíbil.⁹⁷

⁹⁵ BERAN, Vladimír in PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁹⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 523-525.

⁹⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. § 655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 927.

Dle názoru Šínové výše zmíněné situace, kdy dochází k absolutní neplatnosti souhlasného prohlášení, můžeme považovat za důkaz toho, jak je česká právní úprava nedokonalá. Pokud by se totiž aplikoval § 782 OZ jenom na základě své jazykové podoby, souhlasné prohlášení by se muselo považovat za ex tunc neplatné, a to i přes to, že požadavky v § 789 až 781 OZ by byly naplněny. V případě, kdybychom na situaci aplikovali závěr, že dané jednání je ex tunc neplatné, mohlo by to mít nezvratné následky. Šínová uvádí pro porovnání ustanovení § 677 OZ, které upravuje zdánlivé manželství. U zdánlivého manželství můžeme účel právní úpravy dovodit přímo z § 655 OZ, avšak u souhlasného prohlášení účel právního jednání absentuje. Tudíž lze pak dovozovat, že se jedná o právní jednání, kterým se uvádí do souladu genetické a právní otcovství. Ale zároveň není odmítán ani postoj, kdy souhlasné prohlášení činí muž, který není biologickým otcem dítěte, ale prohlášení činí za tím účelem, aby se stal právním otce dítěte a mohl plnohodnotně o dítě pečovat. V takovém případě může činit prohlášení otec, který je jen o pár let starší než samo dítě, ale prohlášení činí, jelikož s matkou dítěte již tvoří pár řadu let a o dítě po celou dobu jejich vztahu pečoval a hodlá tak konat i do budoucna. Nelze opomenout, že souhlasné prohlášení může matka dítěte činit pouze za účelem získání finančních prostředků pro sebe a dítě, kdy se tak dopouští trestného činu na základě ustanovení § 341 TZ.⁹⁸

Nutno poukázat na nebezpečí narušení právní jistoty právních poměrů, které by bylo způsobeno v případě, kdy by se na výše zmíněná jednání dala aplikovat absolutní neplatnost. Dle názoru Šínové není přípustné vyslovit absolutní neplatnost například v případě, kdy prohlášení učinil muž pouze o pár let starší než samo dítě, který by se po dvaceti letech soužití se ženou dítěte ji rozhodl opustit a vazby k dítěti ukončit pouze prohlášením absolutní neplatnosti, která nastala pro rozpor s dobrými mravy. Dle názoru Šínové ve výše zmíněných příkladech byly naplněny předpoklady dle § 779 až 781 OZ, a tudíž prohlášení otcovství lze považovat za účinné.⁹⁹

„Nedostatky, které by jinak dle § 588 vedly k absolutní neplatnosti právního jednání, je nezbytné uplatnit opět v řízení o popření otcovství spolu s prokázáním vyloučení genetického rodičovství, a to ve lhůtách k popření otcovství stanovených.“¹⁰⁰ Tento postup je v souladu s ustanovením § 793 OZ, které lze aplikovat v okamžiku, kdy byl spáchán trestný čin dle

⁹⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta. K neplatnosti určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 9, s. 8.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. § 655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 928.

§ 341 TZ nebo v situaci, kdy matka dítěte zcela vědomě otce vyblokovala, aby souhlasné prohlášení nemohl učinit.¹⁰¹

¹⁰¹ ŠÍNOVÁ, Renáta. K neplatnosti určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 9, s. 9.

5. Řízení o určení neplatnosti souhlasného prohlášení otcovství

Zákonodárce se nezabýval otázkou, v jakém řízení se má neplatnost souhlasného prohlášení uplatňovat. Zda se má uplatňovat v samostatném řízení o neplatnosti souhlasného prohlášení nebo zda v řízení o popření otcovství. Zákonodárce tuto problematiku nikterak neřešil. Vzhledem k výše zmíněnému v kapitole 1. 1. Vývoj české právní úpravy, již dříve vznikala řada nesrovnalostí a neexistoval na věc jednotný názor.

Pokud by byla neplatnost řešena v rámci samostatného řízení sporné povahy, jednalo by se o řízení zahájené určovací žalobou dle § 80 OSŘ. Žaloba dle § 80 OSŘ je na určení právního poměru.¹⁰²

Pokud by se neplatnosti dovolávalo v rámci řízení o popření otcovství, jednalo by se o řízení nesporné povahy.¹⁰³ Řízení o určení a popření otcovství upravuje § 417 až 425a ZZŘS.

Zákon nestanovil k uplatnění neplatnosti souhlasného prohlášení nic. Důvodová zpráva se k dané problematice také nevyjadřuje.

Králíčková zastává názor, že se jedná o nepřímou relativní neplatnost, kterou je možné uplatnit pouze v samostatném soudním řízení. Dovolat se neplatnosti lze pouze v soudním řízení, kdy poukazuje na zásah do statusových práv a zájem na zachování stability těchto statusových práv.¹⁰⁴ Avšak dále již neřeší, jak postupovat v případě, kdy by bylo prohlášení neplatné, a v jakém řízení neplatnost uplatnit. Tuto problematickou otázku ve svém výkladu přeskakuje a následně se věnuje okruhu účastníků, kteří by byli oprávněni se v řízení dovolat neplatnosti, a případnému prominutí zmeškání lhůty. Z jejího názoru na požadavek samostatného soudního řízení bychom mohli dovodit požadavek vést samostatné řízení ve věci neplatnosti souhlasného prohlášení, avšak více se k této problematice nevyjadřuje.¹⁰⁵

Naopak jednoznačný názor na danou problematiku zastává Šínová. „*Relativní neplatnost souhlasného prohlášení lze uplatnit jen v rámci popření otcovství a ve lhůtách k tomu stanovených.*“¹⁰⁶ Další komentářová literatura k této problematice nestanovuje ničeho.

¹⁰² ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. § 655-975.* 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 922.

¹⁰³ LEVÝ, Jiří in SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 837-838.

¹⁰⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 523-525.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta in MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. §655-975.* 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 925.

K dané problematice se vyjádřil až Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 31. 5. 2016 sp. zn. 21 Cdo 29/2014:

„Tomuto postupu nelze vytýkat nesprávnost, neboť judikatura již dříve dovodila (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012 sp. zn. 30 Cdo 3430/2011, který byl uveřejněn pod č. 102 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2012), že otázka, zda právní úkon souhlasného prohlášení rodičů o otcovství k dítěti (zakládající domněnku otcovství podle ustanovení § 52 odst. 1 zákona o rodině) je platný, či neplatný, může být řešena jako otázka předběžná v řízení o popření otcovství. Je tomu tak proto, že (tzv. druhou) domněnku otcovství podle ustanovení § 52 odst. 1 zákona o rodině zakládá již samotné prohlášení rodičů dítěte (matky, za níž se považuje žena, která dítě porodila podle ustanovení § 50a zákona o rodině) a muže souhlasně s matkou který tvrdí, že je otcem dítěte, učiněné před matričním úřadem, nebo soudem.“¹⁰⁷

„Uvedené současně znamená, že na otce, jehož otcovství bylo založeno souhlasným prohlášením otcovství, se pohlíží jako na nositele všech práv a povinností mezi rodiči a dětmi, včetně povinnosti státu bránit tomu, aby do nastolených rodičovských vztahů nebylo zasahováno jinak než z důvodů výslovně v zákoně předvídaných. Uvedený rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012 sp. zn. 30 Cdo 3430/2011, který byl uveřejněn pod č. 102 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2012 je současně třeba chápat tak, že brání tomu, aby otázka otcovství (jako otázka statusová) byla zkoumána samostatně (třeba i jako otázka předběžná) v jiném řízení než v řízení o popření otcovství. Jedná se ostatně o zásadu českému právnímu řádu vlastní již za předcházejících právních úprav (srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 1934 sp. zn. R I 1317/34, Vážný 13968/1934, podle něhož otázku manželského původu dítěte nelze řešiti v jiném sporu jen jako otázku předurčující).“¹⁰⁸

Nejvyšší soud dospěl k závěru, že je nutné otázku neplatnosti souhlasného prohlášení řešit jako předběžnou otázku v rámci řízení o popření otcovství. Nelze tuto otázku řešit v samostatném řízení či v jiném řízení jako předběžnou otázku.

¹⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 21 Cdo 29/2014.

¹⁰⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 21 Cdo 29/2014.

6. Trestněprávní důsledky učinění nepravdivého souhlasného prohlášení rodičů

Jak již bylo výše zmíněno, můžeme se v praxi setkat s prohlášením účastníků, kteří jej činí za účelem zisku pro sebe, nikoliv za účelem uvedení věci do právního souladu. Nelze hovořit o tom, že by tak konali v nejlepším zájmu dítěte, aby byl zajištěn soulad stavu biologického a právního. Pokud je souhlasné prohlášení činěno vědomě účastníky, kteří k tomu nejsou oprávněni, lze takové jednání postihnout trestněprávní sankcí. Jedná se o situaci, kdy souhlasné prohlášení činí muž, který ví, že není biologickým otcem dítěte. Zejména v trestním právu se můžeme setkat se dvěma trestnými činy.

První trestný čin je v ustanovení § 181 TZ, který upravuje poškození cizích práv. Ustanovení § 181 TZ chrání jiná než majetková práva jednotlivce, zejména v oblasti rodinných vztahů, pracovněprávních, ale i podnikatelských. Jedná se o trestný čin, kdy musí být naplněny kumulativně dva znaky. Musí se jednat o podvodné jednání, které spočívá v uvedení jiné osoby v omyl nebo situaci, kdy bude využito omylu jiné osoby a současně je spojeno s využitím takového omylu způsobení závažné újmy osobě na jejích právech. Tento trestný čin je dokonán v okamžiku, kdy byla způsobena vážná újma na právech osoby. Zároveň nemusí být vážná újma způsobena přímo osobě, která byla uvedena v omyl, ale i osobě odlišné. V oblasti určení otcovství se setkáme s tímto trestným činem v případě, kdy pachatelka (matka dítěte) vědomě nechá zapsat do příslušné matriky otce, o kterém tvrdí, že je biologickým otcem dítěte, ale je si vědoma, že tomu tak není. Tímto svým jednáním způsobila částečné odejmutí totožnosti dítěte a také zásah do rodinněprávních vazeb mezi dítětem a skutečným biologickým otcem dítěte.¹⁰⁹

Nejvyšší soud se daným trestným činem zabýval ve svém usnesení ze dne 8. 1. 2014 sp. zn. 3 Tdo 1362/2013-17, kdy se matka dítěte bránila, že souhlasným prohlášením dítěti nemohla jakkoliv ublížit, jelikož dítě nedovršilo ani rok a několik měsíců života. Omyl, ve který ho měla údajně uvést, nemůže dítě jakkoliv pocítit. Matka dítěte učinila souhlasné prohlášení za účelem získání českého občanství pro své dítě. S tímto názorem Nejvyšší soud nesouhlasí a uvedl, že: *„Určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů před matričním úřadem nebo soudem je úkon, ke kterému může dojít kdykoli během života rodičů a jimž se určují rodinné, sociální a ekonomické vazby mezi dítětem a jeho opatrovníky. Pokud obviněná vědomě za otce označila muže, který není otcem dítěte, resp. nehodlal převzít závazky z otcovství plynoucí*

¹⁰⁹ ŠČERBA, Filip, KALVODOVÁ, Věra in ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2.aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, Dostupné z: databáze beck-online.cz.

(zejména placení výživného), a to s podvodným úmyslem získat tak pro dítě státní občanství, zasáhla vědomě do jeho rodinných a sociálních vazeb, stejně jako svým jednáním vytvořila vazby ekonomické mezi „otcem“ a dítětem, které tímto úkonem ze zákona nastupují. S ohledem na lhůty plynoucí pro popření otcovství se může jednat o zásah trvalého charakteru.“¹¹⁰

Matka dítěte následně podala ústavní stížnost k Ústavnímu soudu pro porušení jejich práv dle čl. 36, čl. 39 LZPS a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Ústavní soud ve svém usnesení sp. zn. IV. ÚS 1379/14 ze dne 23. 9. 2014 se ale ztotožnil se závěry Nejvyššího soudu. Konstatoval, že dítěti by dané jednání způsobilo částečné odejmutí jeho totožnosti a matka způsobila nezákonný zásah do jeho vazeb s jeho biologickým otcem.¹¹¹

V dalším usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 23/2016-25 ze dne 3. 2. 2016 matka dítěte byla uznána vinnou pro přečin poškození cizích práv dle § 181 odst. 1 písm. a) TZ, jelikož uvedla, že otcem dítěte je pan L.T., a nechala jej zapsat do rodného listu svého dítěte. Soud došel k závěru, že svým jednáním uvedla v omyl zaměstnankyni matrice, způsobila vážnou újmu svému nezletilému dítěti a neznámému biologickému otci dítěte. Vážnou újmu způsobila na jejich právech ve smyslu č. 8 odst.1, čl. 9 odst. 3, čl. 14 odst. 2 a čl. 16 odst. 1 Úmluvy. Nejvyšší soud zároveň uvedl, že neoprávněný prospěch ze souhlasného prohlášení získala matka, poněvadž se ocitla v přímém příbuzenském vztahu ke svému dítěti, které nyní disponuje českým občanstvím. V budoucnu má tedy možnost na základě tohoto příbuzenského vztahu občanství také získat.¹¹²

Druhý trestný čin je zakotven v ustanovení § 341 TZ, jedná se o napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky. Tento trestný čin se nevztahuje na samotnou skutečnost překročení státních hranic, ale upravuje až samotný pobyt na území České republiky. Trestný čin spočívá v pomoci pachatele jiné osobě k neoprávněnému pobytu na území republiky, kdy tak činí s úmyslem získat pro sebe neoprávněný prospěch, ať již majetkový nebo v jiné formě. Za neoprávněný pobyt se považuje jednání, které je v rozporu s naší právní úpravou, např. zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců a další. Nutno podotknout, že neoprávněného pobytu se nedopouští pouze občané ze třetích, tzv. nečlenských států EU, ale taktéž se neoprávněného pobytu pomohou dopustit samotní občané EU. Byť by se mohlo zdát, že podmínky pro pobyt občanů EU mimo svůj

¹¹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1362/2013-17.

¹¹¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 9. 2014, sp. zn. IV. ÚS 1379/14.

¹¹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 2. 2016, sp. zn. 3 Tdo 23/2016-25.

členský stát jsou natolik benevolentní, že je nelze porušit, není tomu tak. Zejména po uplynutí délky tří měsíců je třeba splnit podmínky ekonomické soběstačnosti.

Zda se osoba dopustila neoprávněného pobytu, posuzují orgány činné v trestním řízení nezávisle na rozhodnutí správních orgánů. Daného trestného činu se lze dopustit i tzv. obcházením zákona. Obcházení zákona spočívá ve fingoaném jednání cizince, aby získal povolení k pobytu. Fingování zakládá protiprávnost právního jednání, na jehož základě cizinec získá příslušné povolení k pobytu. Pro posouzení, zda byl trestný čin spáchán, není ani rozhodné, zda byl pobyt neoprávněný již od počátku či mu předcházela legální pobyt. Taktéž není relevantní pro posouzení ani jednání pachatele, zda mu pomáhal od počátku nebo se přidal až v průběhu jeho pobytu. S tímto trestným činem se můžeme velmi často setkat i v oblasti rodinněprávní, zejména se jedná o fingoané sňatky nebo účelové prohlášení otcovství.¹¹³

Provazník zmiňuje v komentáři rozhodnutí Nejvyššího soudu, který řešil případ, kdy cizinec získal na našem území povolení k trvalému pobytu a české občanství na základě účelově učiněného souhlasného prohlášení otcovství. Nejvyšší soud došel k závěru, že jednání cizince spočívalo v obcházení zákona, a tudíž je jeho pobyt na našem území neoprávněný. V této situaci soud konstatoval, že za pachatele se považuje ten, kdo pro povolení k pobytu získal osobu, která s cizincem následně učinila souhlasné prohlášení. Pachatel tak konal zejména s vidinou peněžního zisku pro sebe.¹¹⁴

Obcházením zákona při souhlasném prohlášení se zabýval Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011-I. Soud došel k závěru, že souhlasné prohlášení slouží hlavně jako nástroj, kdy bude biologické otcovství uvedeno do souladu se stavem právním. Pokud chce muž uznat otcovství k nebiologickému dítěti, není k tomu určen institut souhlasného prohlášení, ale institut osvojení. Zároveň soud ale upozorňuje, že nelze považovat všechna souhlasná prohlášení, která učinil nebiologický otec, za obcházení zákona. Vždy se musí zohlednit, zda je jednání jednoznačně v rozporu s nejlepším zájmem dítěte. Za jednoznačné obcházení zákona soud považuje souhlasné prohlášení muže k cizinci, ať již zletilému či nezletilému, který nemá v matričních dokladech uvedeného otce. Zejména se jedná o prohlášení vůči dětem ze států bývalého Sovětského svazu.¹¹⁵ „V těchto případech jde

¹¹³ PROVAZNÍK, Jan in ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2.aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹¹⁴ PROVAZNÍK, Jan in ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2.aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011-I.

*evidentně o neplatný právní úkon pro rozpor s § 39 obč. zák., obcházení zákona, neboť účelem je zajistit cizinci státní občanství České republiky.*¹¹⁶

Vyvstává otázka, jak postupovat v případě, kdy bude učiněno fiktivní souhlasné prohlášení, za které bude uložena trestněprávní sankce. Dle mého názoru bude fiktivní souhlasné prohlášení absolutně neplatné, jelikož jej učinil subjekt, který k tomu nebyl na základě zákona oprávněn. Soud by měl následně zahájit řízení dle § 793 OZ.

¹¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011-I., k tomu shodně SPÁČIL, Jiří in HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 256.

Závěr

V této diplomové práci jsem se zabývala posouzením neplatnosti souhlasného prohlášení otcovství dle ustanovení § 782 OZ. Stanoveným cílem této práce byla analýza současné právní úpravy. Výzkumné otázky položené v úvodu byly následující: S využitím srovnání historické právní úpravy a současné právní úpravy a dále relevantní judikatury analyzovat názory na výklad ustanovení § 782 OZ tak, aby bylo možné zhodnotit, kdy skutečně lze hovořit o neplatnosti souhlasného prohlášení otcovství § 782 OZ, a dále pak analyzovat, v jakém řízení lze uplatnit neplatnost souhlasného prohlášení otcovství.

První kapitola obsahuje obecný úvod do problematiky, nejprve byl vymezen pojem rodičovství, kdy za žádanou variantu je považován soulad biologického, právního a sociálního rodičovství. S pojmem rodičovství bylo nutné i vymežit, kdo je považován za matku a otce dítěte. Dle § 775 OZ je za matku dítěte považována žena, která dítě porodila. Otcovství vzniká buď nastoupením jedné ze zákonných domněnek, nebo soudním rozhodnutím. Následně byly shrnuty historické souvislosti vývoje neplatnosti souhlasného prohlášení až do současnosti společně s rozdílnými názory v průběhu let na danou problematiku. OZO umožňoval pouze jednostranné uznání otcovství ze strany otce. Uznání i matkou zavedl až ZPR. Pojem uznání otcovství se v našem právním řádu objevil až v ZOR za účelem zrovnoprávnění postavení matky a otce. Už v ZPR bylo možné dovolat se neplatnosti skrze institut popření otcovství v šestiměsíční lhůtě, tak jak je tomu v současnosti. Zároveň v předchozí právní úpravě byly statusové žaloby upravující určení nebo popření otcovství řazeny do kategorie sporné povahy obsaženy v OSŘ. V současné právní úpravě jsou žaloby na určení nebo popření otcovství upraveny samostatně v ZZŘS a jsou řazeny do kategorie nesporné povahy. Došlo i ke změně postavení účastníků, jelikož každý účastník může jednat sám za sebe a pouze ve svém zájmu. Předchozí právní úprava neupravovala, jak na souhlasné prohlášení nahlížet a zda na něj lze vztáhnout obecná ustanovení o právním jednání.

Ve druhé kapitole bylo vymezeno, jak na souhlasné prohlášení nahlížet, která obecná ustanovení lze na souhlasné prohlášení aplikovat, či nikoliv. Na souhlasné prohlášení lze aplikovat ustanovení upravující hlavní důvody (§ 580 OZ a násl.) a následky neplatnosti (§ 586 OZ a násl.), dále ustanovení o simulaci, omylu a lsti (§ 555 odst. 2, 583 OZ). Naopak nelze na souhlasné prohlášení aplikovat podmínky ani doložky času dle § 448 až 450 OZ, poněvadž se jedná o založený statusový poměr, který nemůže do budoucna zaniknout. Pokud by bylo souhlasné prohlášení činěno s doložkou času či podmínkou, bylo by možné otcovství k dítěti v budoucnu okamžitě zrušit, což by byl velký zásah do rodinných vazeb a statusových poměrů

a dítě by bylo bez právního rodiče. Kapitola podrobně rozebírá obsahové náležitosti, které musí být splněny v okamžiku, kdy je souhlasné prohlášení činěno, a upravuje formální průběh souhlasného prohlášení. Běžné souhlasné prohlášení se koná před matričním úřadem. Před soudem se činí souhlasné prohlášení v okamžiku, kdy je splněn jeden z předpokladů stanovených v ustanovení § 779 až 781 OZ. Taktéž jsou zde podrobně rozebrány vady souhlasného prohlášení, které způsobují jeho neplatnost. Závěr této kapitoly pojednává o německé právní úpravě, která na rozdíl od české právní úpravy striktně vymezuje, že se souhlasné prohlášení odděluje od obecných ustanovení a nelze je tudíž na souhlasné prohlášení aplikovat. Dále dělí souhlasné prohlášení na účinné a neúčinné a v případě, kdy se objeví vady souhlasného prohlášení, která nejsou v zákoně upravena, nepřihlíží se k nim. Německá právní úprava striktně stanovuje, že souhlasné prohlášení nesmí podléhat podmínce či lhůtě.

Třetí kapitola se zabývá nenaplněním jednotlivých předpokladů dle ustanovení § 779 až 781 OZ. Tyto tři ustanovení stanovují základní podmínky pro určení otcovství souhlasným prohlášením. Práce jednotlivá ustanovení podrobně rozebírá. Pokud nejsou splněny předpoklady, které tato tři ustanovení stanovují, nemůže právní jednání následně vyvolávat právní následky.

Čtvrtá kapitola se věnuje neplatnosti souhlasného prohlášení a ve spojení s předchozími kapitolami zodpovídá na první výzkumnou otázku. Zákonodárce nestanovil, jaká neplatnost má být v případě ustanovení § 782 OZ aplikována, zda se jedná o neplatnost absolutní či relativní. Bude se jednat o nepřímou relativní neplatnost, které se lze z důvodu zachování rodinných vazeb a statusových práv dovolat pouze v rámci soudního řízení. Zejména půjde o souhlasné prohlášení, které bylo učiněno v omylu (v právním jednání, osobě, pohnutce vyvolané lstí) nebo pomocí bezprávné výhrůžky.

Další výzkumnou otázku, v jakém řízení se neplatnosti lze dovolávat, upravuje kapitola pátá. Na základě usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 21 Cdo 29/2014 se neplatnost souhlasného prohlášení bude řešit jako předběžná otázka v rámci řízení o popření otcovství. Soud v usnesení stanovil, že se nelze neplatnosti souhlasného prohlášení dovolávat v samostatném řízení a nelze neplatnost uplatnit ani jako předběžnou otázku v rámci jiného řízení.

Šestá kapitola se věnuje trestněprávním důsledkům v případě, kdy bylo učiněno nepravdivé souhlasné prohlášení. Kapitola obecně vymezuje dva základní trestné činy, jejichž skutková podstata může být naplněna v případě nepravdivého prohlášení otcovství. Jedná se o trestný čin dle § 181 TZ poškození cizích práv a trestný čin dle § 341 TZ napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky. Nepravdivé souhlasné prohlášení činí obvykle

muž, který ví, že není biologickým otcem dítěte. Nejvyšší soud došel k závěru, že prohlášení zejména vůči cizincům z bývalých států Sovětského svazu je nástroj, který slouží k obcházení zákona, a takto učiněné souhlasné prohlášení je absolutně neplatné.

Bibliografie

Monografie a komentáře:

- HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, 478 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 558 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1380 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250 s.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 2292 s.
- MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IV. § 655-975*. 1.vydání. Praha: Leges, 2016, 991 s.
- PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 3276 s.
- RADIMSKÝ, Jaroslav, RADVANOVÁ, Senta a kol. *Zákon o rodině. Komentář*. Praha: Panorama, 1989, 434 s.
- ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému Obecnému zákoníku Občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi – Díl I.*, 1.vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, 826 s.
- SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízení soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, 1056 s.
- ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2.aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- ŠÍNOVÁ, Renáta, KAPITÁN, Zdeněk a kol. *Rodina v mezinárodních souvislostech*. Praha: Leges, 2019, 310 s.

- ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, 304 s.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s.

Odborné časopisy:

- HRUŠÁKOVÁ, Milana. Anonymní a utajené mateřství v České republice-utopie nebo realita? *Právní rozhledy*, 2005, č. 2 s. 53.
- LANGER, Petr. Právní povaha souhlasného prohlášení rodičů podle § 52 ZOR a právní důsledky jeho vad. *Právní rozhledy*, 2005, č. 18, 667 s.
- SPÁČIL, Jiří. Některé sporné otázky relativní neplatnosti v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, č. 5, s. 172.
- ŠÍNOVÁ, Renáta. K některým novinkám v právní úpravě určování a popírání rodičovství po 1.1.2014. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 12, s. 52.
- ŠÍNOVÁ, Renáta. K neplatnosti určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 9, s. 2.
- WINTEROVÁ, Alena. K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky). *Právní rozhledy* [online databáze], 2012, č. 23-24, s. 836 [cit. 20. března 2023] Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Právní předpisy a související dokumenty:

- BGB
- Císařský patent č. 946/1811 ř. z, obecný zákon občanský
- Sdělení č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů
- Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců
- Zákon č. 265/1949 Sb., zákon o právu rodinném, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů
- Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu
- Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje:

- *Vaterschaftsanerkennung: Wie funktioniert die Anerkennung?* [online]. 16. 2. 2023 [cit. 2023-03-24]. Dostupné z: <https://www.anwalt.org/vaterschaftsanerkennung>

Judikatura:

- Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 13. 8. 2004, sp. zn. 166/2004/VOP/MV.
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 2. 4. 2009, sp. zn. 9 As 40/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010.
- Rozsudek ESLP ze dne 21. 6. 2011, věc Krušković proti Chorvatsku, stížnost č. 46185/08.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011-I.
- Usnesení Nejvyššího soud ze dne 8. 1. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1362/2013-17.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 9. 2014, sp. zn. IV. ÚS 1379/14.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 2. 2016, sp. zn. 3 Tdo 23/2016-25.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5086/2014.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 21 Cdo 29/2014.
- Nález Ústavního soudu ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2018, sp. zn. 21 Cdo 1012/2016.

Ostatní zdroje:

- Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na neplatnost souhlasného prohlášení dle § 782 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů. Toto téma je často diskutovanou problematikou stejně jako problematika uplatnit neplatnost v soudním řízení. Cílem práce je popsat, analyzovat a podrobně rozebrat předmětná ustanovení a zodpovědět na problematické otázky, které s jeho zavedením vyvstaly. Dále kriticky hodnotit literaturu a judikaturu vztahující se k dané problematice. Práce je rozdělena do šesti samostatných kapitol, v nichž je podrobně rozebrán historický vývoj, náležitosti, vady či formální průběh souhlasného prohlášení. Pro komparaci obsahuje práce i německou právní úpravu souhlasného prohlášení. Podrobně rozebírá naplnění předpokladů dle ustanovení § 779 až 781 OZ, zda se v případě neplatnosti souhlasného prohlášení jedná o relativní nebo absolutní neplatnost. Práce se též zabývá vybranými procesními souvislostmi, které se týkají uplatnění neplatnosti souhlasného prohlášení. Upravuje trestněprávní důsledky, které nastanou, pokud muž vědomě učiní souhlasné prohlášení, ačkoli není biologickým otcem dítěte.

Práce v rámci výzkumných metod využívá především objektivně-teleologický výklad. Dále práce především využívá a podrobně analyzuje komentářovou literaturu, odborné články a judikaturu Nejvyššího soudu.

Abstract

The diploma thesis focuses on the invalidity of the consent declaration pursuant to § 782 of Act No. 89/2012 Coll., the Civil Code, as amended. This topic is a frequently discussed issue and the related issue of asserting the invalidity in court proceedings. The aim of this thesis is to describe, analyse and discuss in detail the provision in question and to answer the problematic issues that have arisen with its introduction. To critically evaluate the literature and case law relating to the subject matter. The thesis is divided into six separate chapters, in which the historical development, requisites, defects or formal course of the consent declaration are discussed in detail. For the sake of comparison, the thesis also includes the German legal regulation of the declaration of consent. The thesis discusses in detail the fulfilment of the prerequisites according to § 779 to 781 CC. It examines whether the invalidity of a declaration of consent is a relative or absolute nullity. Moreover, also deals with selected procedural backgrounds relating to the application of the invalidity of a declaration of consent. It regulates the criminal law consequences which arise if a man knowingly makes a declaration of consent although he is not the biological father of the child.

The thesis uses primarily an objective teleological interpretation in its research methods. In addition, the thesis primarily uses and analyses in detail the commentary literature, professional journals and case law of the Supreme Court.

Klíčová slova

rodinné právo, souhlasné prohlášení, neplatnost prohlášení, relativní neplatnost, absolutní neplatnost, nepřímá relativní neplatnost, rodičovství, soulad biologického a právního stavu, ustanovení § 782 OZ, předběžná otázka, řízení o určení otcovství, nenaplnění předpokladů dle § 779 až 781 OZ, vady souhlasného prohlášení

Key words

family law, declaration of consent, invalidity of declaration, relative nullity, absolute nullity, indirect relative nullity, parentage, conformity of biological and legal status, provisions of § 782 CC, preliminary issue, proceedings for determination of paternity, non-fulfilment of prerequisites under § 779 to 781 CC, defects of declaration of consent